

Juhised on valminud Euroopa Liidu programmi *LIFE* toel
projekti EAGLELIFE raames.

Juhised maaomanikele kotkaste ja must- toonekure elupaikade säilitamiseks

Kotkaklubi sept.2008

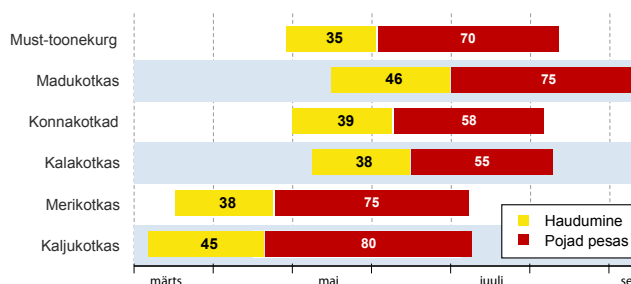
Põhijuhised

Kotkaste ja must-toonekure pesapaik asub enamasti vanas loodusmetsas, kus on alati silmapaistvalt palju mädanevaid ja mahalangenud puid. Enamasti on selline mets tihe ja varjuline. Kui keegi arvab, et pehkinud puudega loodusmets on “haige”, siis nii see muidugi ei ole. Puude mädanemine on looduslik protsess ja täiesti loomulik osa metsa ökosüsteemi toimimisest. Üksikute puude suremine või puurühmade mahalangemine tormi käes on looduse enda poolt pakutav viis teha uutele puudele kasvuruumi. Mitmed metsale omased liigid, muu hulgas seened ja mardikad, on täiesti sõltuvad mädanevast puidust ja tiheda loodusmetsa ühtlastest niiskustingimustest. Nad ei saa hakkama hooldatud majandusmetsades, kus kasvavad ainult terved ja hea kasvuga puud. Eesti metsades arvatakse elavat umbes 20000 erinevat liiki (samblikest selgroogseteni), millest parimal juhul kümnendiku seisundist on olemas ülevaade. Kõigist loodusmetsi asustavatest liikidest on üle 500 kantud ohustatud liikide nimekirja. Seetõttu on tänu must-toonekure ja kotkaste püsielupaigale kaitstud ka paljud teised ohustatud liigid. Kotkaste ja must-toonekure püsielupaigad on ka n-õ oasiks majandusmetsa keskel, kus leidub putuktoidulistele värvulistele ja rähnidele nii toitu kui ka pesaõõnsusi. Lisaks saavad mitmed metsakahjuritest toituvad röövputukad paljuneda vaid lamapuidus või surnud tüügastes. Seetõttu on putukarüüste vastu looduslikult kaitstud ka püsielupaiga ümber asuvad majandusmetsad, kus muidu napib nii toitu kui pesitsuskohti.

Linde võib tugevasti häirida igasugune tegevus nende pesa lähistel, alates juhuslikust külastusest ja lõpetades pikemaajalise metsaraiega. Pesitsuse õnnestumise seisukohalt on praktiline ja tõhus abinõu luua iga leitud pesitsuspaiga ümber kindla suurusega kaitsevöönd ja piirata – olenevalt liigi tundlikkusest ja pesitsuspaiga struktuurist – pesitsusajal inimtegevust mingis kindlas raadiuses ümber pesa. Soovitav puhervöönd on seda laiem, mida varasema pesitsusfaasiga on tegemist. Kõige laiem peab see olema pesaehituse ja haudeajal. Pesapaiga struktuuri tähtsamaid omadusi on selle varjucus ja helikindlus. Hõredamas metsas märkab hauduv lind häirijat kaugemalt ja lahkub pesalt varem, suurendades sellega võimalikku pesarüüste ohtu. Tihe mets pakub pesale paremat kaitset kui hõre – mida hõredam on mets, seda suurem peaks olema pesa ümbritsev häirimisvaba ala.

Liik	Arvukus
Merikotkas	~150
Kalakotkas	50...60
Must-toonekurg	~100
Kaljukotkas	~50
Väike-konnakotkas	500...600
Suur-konnakotkas	20...30

Kotkaste ja must-toonekure arvukuse hinnang Eestis (*Kotkaklubi 2006.a.*)

Kotkaste ja must-toonekure pesitsuse kestus (päevades)

Kotkaste ja must-toonekure kaitse õnnestub kõige paremini siis, kui lisaks pesa ümber kehtestatud püsielupaiga reeglitele rakendatakse ka kaitsetsooni ümber asuvates metsades soovituslikke kaitsemeetmeid. Loodusväärtustega arvestamine peaks haarama kogu kotka või must-toonekure elupaiga maastikku, kuna need liigid

kasutavad oma elupaiku aastakümneid ja uute hõivamist toimub harva.

Lisaks pesapaigale on sama oluline toitumisaega kvaliteet ja selle majandamisega seonduv. Kuna erinevad liigid toituvad erinevates kohtades, siis käsitletakse seda aspekti allpool vastavate liikide juures eraldi.

Mõistete seletusi:

Püsielupaik – on looduskaitsealuse tähenduses piiritletud ja erinõuete kohaselt kasutatav kaitsealuse kotka või must-toonekure pesitsusala. Püsielupaiga piirid teavitatakse maaomanikule kaitsekohustuse teatisega.

Puhvervöönd – on väljaspool püsielupaika paiknev kotka või must-toonekure pesitsusala, kus on soovitatav majandustegevus, mis ei kahjusta kotkaste või must-toonekure elupaiga struktuuri.

Pesapaik – kotkaste või must-toonekure pesapuu vahetu ümbrus.

Elupaik – kotka või must-toonekure poolt pesitsusajal regulaarselt kasutatav territoorium. Kotkaste või must-toonekure elupaik koosneb pesitsus- ja toitumisalast. Pesitsusala on pesa ümbritsev mets või raba, kus on pesa rajamiseks sobivad puud ning mille struktuur ja suurus aitavad kotkal või must-toonenurel kaitsta oma pesitsust häirimise (inimene) kui ka liigikaaslaste ja röövlomade eest. Toitumisala on kotkapaari poolt saagijahi pidamiseks kasutatav ala (kaugus pesapaigast ja suurus erineb liigiti).

Ohutegurid

Merikotkas

Peamisteks ohuteguriteks, mis võivad tulevikus merikotka arvukust vähendada, peetakse Eestis pesapuude nappust ning üha suurenevat pesitsusaegset häirimist.

Väike-konnakotkas

Kõige suurem oht nii olemasolevatele kui ka võimalikele väike-konnakotka pesapaikadele peitub metsaraies. Vähemalt kaks kolmandikku Eesti väike-konnakotka pesapaikadest on teadmata, seetõttu kaitsmata ja raietegevusest potentsiaalselt ohustatud. Oluliseks ohuteguriks võib lugeda ka rohumaade võsastumist ja toitumisalade vaesustumist põllumajanduse intensiivistumise

tagajärjel (nt suured rapsipõllud).

Suur-konnakotkas

Suur-konnakotka asurkonda ohustab kõige rohkem pesapaikade hävimine metsaraie tõttu. Umbes poolte Eesti suur-konnakotkaste pesapaigad ei ole täpselt teada ja on seetõttu kaitsmata. Olulised ohutegurid on ka pesitsusaegne häirimine ning saagijahiks sobivate rohumaade kadumine või nende kvaliteedi halvenemine võsastumise või põllumajanduse intensiivistumise tõttu.

Kaljukotkas

Kaljukotka pesitsusedukust mõjutab oluliselt nii tahtmatu kui tahtlik häirimine. Haudumise kõige tundlikumas faasis võib piisata pesitsuse nurjamiseks ühestainsast ettevaatamatust käigust pesa lähedusse.

Kalakotkas

Suurim oht meie kalakotka asurkonnale viimase kolme aastakümne jooksul on olnud pesaaluseks sobivate vanade lamedaladvaliste puude (mänd) puudumine metsas. Oluline oht on seotud ka raiesmike seemnepuudele rajatud pesadega – üksiseisev pesapuu on vähem kaitstud tormikahjustuste ja inimesest lähtuva häirimise vastu.

Must-toonekurg

Must-toonekure asurkonda ohustab kõige rohkem toitumisalade (ojad, väikesed jõed) kvaliteedi halvenemine, vanade metsade nappus ja pesapaikade hävimine metsaraietes. Umbes kaks kolmandikku Eesti must-toonekure pesapaikadest on teadmata ja seetõttu ka kaitsmata.

Metsamajanduslikud soovitusel

Püsielupaiga sihtkaitsevööndi metsamaal või rabas, mis ümbritseb kotkaste ja must-toonekure pesapaika, on igasugune majandustegevus keelatud (v.a liigi kaitseks tehtavad tööd)!

Püsielupaiga säilimiseks võib olla vajalik metsa looduslikkuse taastamine, kui majandamise tulemusena kujunenud puistu struktuur ja liigiline koosseis kujutab pikemas perspektiivis ohtu puistu põhifunktsiooni (püsielupaik) täitmisele. Looduslikkust on vaja taastada põhiliselt monokultuurpuistutes. Selliste püsielupaiga metsade looduslikkuse taastamise põhivõtteks on puistu struktuuri mitmekesistamine häilude raiumise või valikraiate abil.

Püsielupaika jäävate maaparandusobjektide, elektriliinide ja sihtide hooldamine ning inimeste viibimine on lubatud ajavahemikul 1. septembrist 14. märtsini (v.a. pääste-, teadus-, järelevalve- või hooldetööd liigi elutingimuste parandamiseks).

Suur-konnakotka eelistab pesitseda vanas soises metsas ning kalakotkas üle teiste puude kõrguval rabamännil. Nende liikide elupaikades läbiviidav kuivendamine muudaks puistu struktuuri liigile ebasobivaks. Seetõttu tuleks eeskätt püsielupaikades ja nende naabruses, samuti kaitsealadel asuvate pesapaikade ümbruses hoiduda (metsa)kuivendusest. Sageli mõjutab kuivendus suhteliselt suurt ala, seetõttu tuleks 1 km raadiuses suur-konnakotka

pesast loodavale kuivendussüsteemile koostada põhjalik keskkonnamõjude hinnang, et vältida negatiivset mõju pesapaigale. Kindlasti tuleks selline tegevus läbi viia riigimaal, aga võimalusel ka eramaal.

Püsielupaida piiranguvööndis on pesitsusajal metsatööde tegemine keelatud, puhervööndis on metsatööde tegemine soovituslikult keelatud. Linde võib häirida igasugune tegevus nende pesade lähedal. Haudumise või väikeste poegade ajal häirimise tõttu vanalinnu poolt hüljatud kurn võib hukkuda röövlindude (ronk, kullilised) rüüste või selle tõttu, et monad või pojad jahtuvad maha. Samuti on võimalik, et kuumadel päiksepaistel päevadel on paljudele pesapoegadele ülitähtis vanalindude poolt pakutav päikesevari, selle puudumisel üsna lühikese aja jooksul võivad pojad ülekuumeneda ja hukkuda.

Väljaspool pesitsusaega oleks õige neid metsi majandada püsimeetsana, kus metsa ülarinde täius ei lange alla 0,6. Puhvarvööndis tuleks säilitada kõige laiavõralisemaid ja vanemaid puid, laialehiseid puuliike, põlengujälgedega puid ja tüükaid, mitmes korduastmes lamapuitu ja ebatavalise kasvuvormiga vanu puid.

Lageraie puhul puhervööndis või vahetult väljaspool puhervööndit on soovitatav jätta hektari kohta raiumata vähemalt 100 puud – eelkõige need, mis on kotkastele ja must-toonekurele sobivad pesapuud või mis suure tõenäosusega võivad selleks kujuneda tulevikus (50–80 aasta pärast). Säilitatavate puude valimisel võiks lähtuda põhimõttest: jätta kasvama võimalikult palju jämedaid ja tugevate okstega puid ning kui võimalik, siis säilitada neid väikeste rühmadena. Potentsiaalsete pesapuude jätmisel on oluline teada ka liikide erinevaid nõudmisi pesapaigale – vaid kalakotkas ehitab oma pesa männi latva, teised kotkad ning must-toonekurg rajavad oma pesa jämedate okstega puu võrassa (haab, kuusk, tamm).

Liik	Püsielupaik	Puhervöönd
Merikotkas	50-100 m	200 m
Kalakotkas	50-200 m	400 m
Must-toonekurg	250 m	400 m
Kaljukotkas	500 m	500 m
Väike-konnakotkas	50-100 m	300 m
Suur-konnakotkas	200 m	300 m

Kotkaste ja must-toonekure pesapaika ümbritseva püsielupaoga ja puhervööndi minimaalne ulatus

Toitumisalade hooldus

Väike-konnakotkas ja suur-konnakotkas.

Konnakotkad jahivad saaki enamasti väheintensiivselt majandatavatel rohumaadel, kus nende saagitamise efektiivsus on kõrgeim. Samas võib leida neid jahti pidamas ka märgaladel, põldudel ja teistel avamaastikel ning vähesel määral ka metsas (raiesmikud, kraavid ja perved).

Saaki jahitakse peamiselt lennul, kuid konnakotkastele iseloomulikuks võib pidada ka toidu otsimist maas kõndides või varitsedes mõnel kõrgemal kohal. Varitsusjahti peetakse

enamasti puudelt (metsaservas või põldudel kasvavad üksikud puud) või teistelt kõrgematelt objektidelt (elektripostid, heinapallid). Seetõttu on igati soovitatav üksikpuude, kivihunnikute ja puudegruppide säilitamine nii põlluservades kui ka keset neid. Selliselt liigestatud ja mitmekesisem maastik tagab konnakotkastele ka rikkalikuma toidulaua.

Kuna konnakotkaste pesitsusedukus sõltub eelkõige saakobjektide – hiirte – rohkusest ja kättesaadavusest, on soovitatav majandada pesalähedasi põlde ja rohumaid mahepõllumajanduslikke põhimõtteid järgides. Selleks saab taotleda ka toetust Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ametist (PRIA).

Liik	Toitumisala suurus
Merikotkas	3 km
Kalakotkas	5 (max 25) km
Must-toonekurg	10 (max 25) km
Kaljukotkas	10 km
Konnakotkad	2 km

Kotkaste ja must-toonekure toitumisala ligikaudne suurus ümber pesapaiga

Eestis läbi viidud uurimusega selgus, et edukalt pesitsevate väike-konnakotkaste toitumisalal, mis ulatub enamasti kuni 2 km kaugusele pesast, ...

... on vähem suurepindalalisi rapsipõlde kui edututel paaridel.

... on majandamata ehk nõ poollooduslike rohumaa ja intensiivselt majandatud maade (rohumaad ja põllud) suhe 1:1.

... intensiivselt majandatavatel maadel ei ületa viljapõldude pindala rohumaa pindala.

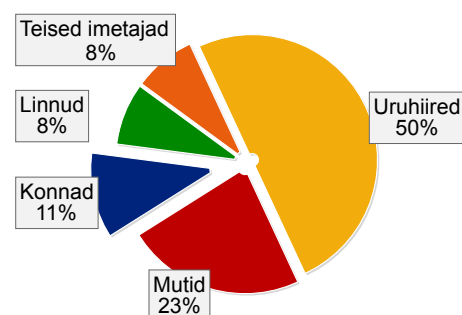
Lähtuvalt eelnevast, tuleks vältida konnakotkaste toitumisaladele suurepindaliselt monokultuuride külvamist (raps ja teravili). Põldudel võiks eelistada mitmekesist ja mosaiikset struktuuri – seda nii pindala kui ka erinevate kultuuride kasutamise mõttes. Pool-looduslikke heinamaid oleks õige majandada (niita) olenevalt selle tüübist, kas 1) toitainevaestel, liigniiskeil ja kidura taimekasvuga rohumaa del vaid nii sageli, et takistada nende võsastumist või 2) toitainerikastel, hea taimeestiku kasvu ja tihedusega heinamaadel kuni kord aastas.

Konnakotkaste toidust moodustavad põhilise osa närilised ja mutid ning nende menüüsse ei kuulu kodulinnud.

Kalakotkas ja merikotkas

Kalakotkas on peaaegu eranditult kalatoiduline ja ta ei pelga saaki püüdma käia ka kalakasvandustes – on ju sealt võimalik saak kätte saada väiksemate pingutuste ja ajakuluga.

Konnakotka saagi koostis Eestis

Eesti kalakotkastest on kalakasvandustega seotud 6–7 pesitsevat paari, merikotkastest 4–6 paari.

Teatud juhtudel (suure pindalaga karpkalakasvandused) võib kotkaste poolt kalakasvandusele põhjustatud kahju olla märkimisväärne. Vastavalt kehtivale Looduskaitseadusele hüvitatakse Eestis kala- ja merikotkaste poolt kalakasvandusele tekitatud kahju vastavalt tiikidel saagijahti pidavate kotkaste pesitsusedukusele eksperdi hinnangu alusel.

Kui kalakasvanduse omanik ei ole rakendanud kaitseabinõusid oma vara kaitseks kala- ja merikotkaste eeldatava kahju tekitamise eest, ei ole tal ka seaduse kohaselt õigust saada kahju tekitamise eest hüvitist! Samas ei tohi rakendatavad kaitseabinõud põhjustada kaitsealuse kotkaliigi vigastamist ega hukkumist ning peab olema ohutu ka inimestele.

Kahjude vähendamiseks võiks kasutada järgmisi meetmeid:

- Väikesepinnaliste kalatiikide (forellikasvandus) katmine selleks mõeldud võrguga.
- Meelitada kotkaid toituma väheväärtuslikust kalast spetsiaalselt selleks eraldatud ja kohandatud tiigist (Soomes praktiseeritu).
- Kotkaste hirmutamine kalatiikide territooriumil. Näiteks hoiab merikotkaid teataval määral kalakasvandusest eemal inimeste sage liikumine.

Neist suuremamahuliste tööde tegemiseks võib lisaraha taotleda SA Keskkonnainvesteeringute Keskuselt (www.kik.ee).

Kontaktid

KOTKAKESKUS

Veski 4 Tartu, 51005

5034799

urmas@kotkas.ee

www.kotkas.ee

Juhiseid täiendatakse vastavalt kogutud infole, värskem versioon juhistest on saadaval Internetis: http://www.kotkas.ee/Eaglelife_ma.htm

Väljavõtte Looduskaitseseadusest (RT I 2004, 38, 258)

§10. Loodusobjekti kaitse alla võtmine

(3) Liigid võtab I või II kaitsekategooria kaitse alla Vabariigi Valitsus nende loetelu sisaldava määrusega. Need liigid, mille püsielupaigad on käesoleva seaduse § 50 lõike 2 kohaselt automaatselt kaitstud, kuuluvad I kaitsekategooriasse.

Väljavõtte I ja II kaitsekategooriana kaitse alla võetavate liikide loetelu sisaldavast määrusest (RT I, 21. 05. 2004, 44, 313)

§4. I kaitsekategooria loomaliigid

(1) I kaitsekategooria selgrootu loom (Invertebrata) on ebapärlikarp (Margaritifera margaritifera).

(2) I kaitsekategooria selgroogsed loomad (Vertebrata) on:

- 1) kõre Bufo calamita;
- 2) rohe-kärnkonn Bufo viridis;
- 3) must-toonekurg Ciconia nigra;
- 4) väike-laukhani Anser erythropus;
- 5) merikotkas Haliaeetus albicilla;
- 6) madukotkas Circaetus gallicus;
- 7) väike-konnakotkas Aquila pomarina;
- 8) suur-konnakotkas Aquila clanga;
- 9) kaljukotkas Aquila chrysaetos;
- 10) kalakotkas Pandion haliaetus;
- 11) väikepistrik Falco columbarius;
- 12) rabapistrik Falco peregrinus;
- 13) rabapüü Lagopus lagopus;
- 14) tutkas Philomachus pugnax;
- 15) habekakk Strix nebulosa;
- 16) siniraag Coracias garrulus;
- 17) lendorav Pteromys volans;
- 18) euroopa naarits Mustela lutreola.

§46. Liikide kaitsekategooriad (Looduskaitseadus)

(1) I kaitsekategooriasse arvatakse:

- 1) liigid, mis on Eestis haruldased, esinevad väga piiratud alal, vähestes elupaikades, isoleeritult või väga hajusate asurkondadena;
- 2) liigid, mis on hävimisohus, mille arvukus on inimtegevuse mõjul vähenenud, elupaigad ja kasvukohad rikutud kriitilise piirini ja väljasuremine Eesti looduses on ohutegurite toime jätkumisel väga tõenäoline.

§48. Liikide soodsa seisundi tagamine

(1) I kaitsekategooria liikide kõikide teadaolevate elupaikade või kasvukohtade kaitse tagatakse kaitsealade või hoiualade moodustamise või püsielupaikade kindlaksmääramisega.

§49. Liigi kaitse ja ohjamise tegevuskava

(1) Tegevuskava koostatakse:

- 1) I kaitsekategooria liigi kaitse korraldamiseks;
- 2) liigi soodsa seisundi tagamiseks, kui liigi teadusinventuuri tulemused näitavad, et seni rakendatud abinõud

seda ei taga, või kui seda nõuab rahvusvaheline kohustus;

3) liigi ohjamiseks, kui liigi teadusinventuuri tulemused näitavad liigi arvukuse suurenemisest tingitud olulist negatiivset mõju keskkonnale või ohtu inimese tervisele või varale.

(2) Tegevuskava peab sisaldama:

- 1) liigi bioloogia, arvukuse ja leviku andmeid;
- 2) ohustatud liigi soodsa seisundi tagamise tingimusi;
- 3) liigi ohutegureid;
- 4) kaitse või ohjamise eesmärki;
- 5) liigi soodsa seisundi saavutamiseks või ohjamiseks vajalike meetmete eelisjärjestust ja nende teostamise ajakava;
- 6) kaitse või ohjamise korraldamise eelarvet.

(3) Tegevuskava kehtestab keskkonnaminister.

(4) Tegevuskava avalikustatakse Keskkonnaministeeriumi veebilehel.

§30. Sihtkaitsevöönd

(1) Sihtkaitsevöönd on kaitseala maa- või veeala seal väljakujunenud või kujundatavate looduslike ja poollooduslike koosluste säilitamiseks. Sihtkaitsevööndis asuvaid loodusvarasid ei arvestata tarbimisvarudena.

(2) Kui kaitse-eeskirjaga ei sätestata teisiti, on sihtkaitsevööndis keelatud:

- 1) majandustegevus;
- 2) loodusvarade kasutamine;
- 3) uute ehitiste püstitamine;
- 4) inimeste viibimine kaitsealuste liikide elupaigas, kasvukohas ja rändlindude koondumispaigas;
- 5) sõiduki, maastikusõiduki või ujuvvahendiga sõitmine;
- 6) telkimine, lõkke tegemine ja rahvaürituse korraldamine.

(3) Käesoleva paragrahvi lõike 2 punktidega 4 ja 5 kehtestatud keeld ei laiene järelevalve- ja päästetöödele, loodusobjekti kaitse korraldamise ja valitsemisega seotud tegevusele ning kaitse korraldaja nõusolekul teostatavale teadustegevusele.

(4) Kaitstava loodusobjekti säilitamiseks vajalike tegevustena või tegevustena, mis seda objekti ei kahjusta, võib sihtkaitsevööndis kaitse-eeskirjaga lubada:

- 1) olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutöid ja veerežiimi taastamist;
- 2) koosluse kujundamist vastavalt kaitse eesmärgile;
- 3) marjade, seente ja muude metsa kõrvalsaaduste varumist;
- 4) jahipidamist;
- 5) kalapüüki;
- 6) tee, tehnovõrgu rajatise või tootmisotstarbena ehitise püstitamist kaitsealal paikneva kinnistu või kaitseala tarbeks ja olemasolevate ehitiste hooldustöid;
- 7) poollooduslike koosluste ilme ja liigikoosseisu tagamiseks ning kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalikku tegevust;
- 8) pilliroo ja adru varumist.

§31. Piiranguvöönd

(1) Piiranguvöönd on kaitseala maa- või veeala, kus majandustegevus on lubatud, arvestades käesoleva seadusega sätestatud kitsendusi.

(2) Kui kaitse-eeskirjaga ei sätestata teisiti, on piiranguvööndis keelatud:

- 1) uue maaparandussüsteemi rajamine;
- 2) veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmine;
- 3) maavara kaevandamine;
- 4) puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine;
- 5) uuendusraie;

- 6) maastikukaitseala eritüübina kaitstavates parkides, arboreetumites ja puistutes puuvõrade või põõsaste kujundamine ja puittaimestiku istutustööd ja raie ilma kaitseala valitseja nõusolekuta;
- 7) biotsiidi ja taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine;
- 8) ehitise, kaasa arvatud ajutise ehitise, püstitamine ning rahvuspargis ehitise väliskonstruktsioonide muutmise;
- 9) jahipidamine ja kalapüük;
- 10) sõidukiga, maastikusõidukiga või ujuvvahendiga sõitmine, välja arvatud liinirajatiste hooldamiseks vajalikeks töödeks ja maatulundusmaal metsamajandustöödeks või põllumajandustöödeks;
- 11) telkimine, lõkkeitsemine ja rahvaütuse korraldamine selleks ettevalmistamata ja kaitseala valitseja poolt tähistamata kohas;
- 12) roo varumine külmumata pinnasel.

(3) Kaitse-eeskirjaga võib piiranguvööndis kohustada säilitama koosluse looduslikku tasakaalu, liigilist ja vanuselist mitmekesisust ning keelata puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt. Kui pinnas seda võimaldab, võib kaitseala valitseja lubada puidu kokku- ja väljavedu kuiva ilmaga.

(4) Kaitse-eeskirjaga võib piiranguvööndis seada raielangi suurusele ja kujule ning metsa vanuselisele koosseisule metsaseaduses sätestatud erinevaid piiranguid, mis on vajalikud koosluse või selles vööndis oleva kaitseala liigi säilimiseks. Püsielupaiga piiranguvööndis võib kaitse-eeskirjaga seada raie tegemise ajale piiranguid.

§50. Püsielupaikade kaitse

(1) Püsielupaigas kehtib käesoleva seaduse §-s 30 või 31 sätestatud kaitsekord, mis määratakse käesoleva seaduse § 10 lõike 2 kohaselt.

(2) Kui käesolevas paragrahvis nimetatud liigi püsielupaik, välja arvatud asustamata tehispesa, ei ole kindlaksmääratud § 10 lõike 2 kohaselt, on selleks:

- 1) lendorava pesapuu ja seda ümbritsev ala 25 meetri raadiuses;
- 2) merikotka, madukotka ja kalakotka pesapuu ja seda ümbritsev ala 200 meetri raadiuses;
- 3) suur-konnakotka ja must-toonekure pesapuu ja seda ümbritsev ala 250 meetri raadiuses;
- 4) väike-konnakotka pesapuu ja seda ümbritsev ala 100 meetri raadiuses;
- 5) kaljukotka pesapuu ja seda ümbritsev ala 500 meetri raadiuses;
- 6) väike-konnakotka ja suur-konnakotka segapaari pesapuu ja seda ümbritsev ala 250 meetri raadiuses.

(3) Pesapuu avastanud isik on kohustatud informeerima sellest asukohajärgset keskkonnateenistust või Riiklikku Looduskaitsekeskust kolme ööpäeva jooksul.

(4) Kui käesolevas paragrahvis nimetatud liigi püsielupaiga kaitsekord ei ole määratud käesoleva seaduse § 10 lõike 2 kohaselt, kehtib alates pesapuu leidmisest lendorava, kaljukotka, merikotka, madukotka, kalakotka, suur- ja väikekonnakotka ning must-toonekure püsielupaigas käesoleva seaduse §-s 30 sätestatud kaitsekord.

(5) Kui käesolevas paragrahvis nimetatud liigi püsielupaik ei ole kindlaks määratud käesoleva seaduse § 10 lõike 2 kohaselt, on inimesel keelatud viibimine kalju- ja merikotka püsielupaigas 15. veebruarist 31. juulini, madukotka, kalakotka, suur- ja väike-konnakotka ning must-toonekure püsielupaigas 15. märtsist 31. augustini.

(6) Püsielupaiga kohta käesoleva paragrahvi lõigetes 4 ja 5 sätestatud kitsendused ei kehti tulundusmaa sihtotstarbega kinnisasja elamumaal, põllumajandusmaal ja õuemaal, samuti avalikus kasutuses oleval teel.

(7) Püsielupaigas kehtiva liikumiskeelu ajal võib püsielupaigas viibida õppe- või teadusotstarbel filmimiseks, pildistamiseks ja häälte salvestamiseks keskkonnaministri loa alusel, kui tegevus ei ohusta kaitseala liigi isendit.

(8) Püsielupaiga kaitse korraldajal on õigus korraldada kaitsekorra või tegevuskava kohaseid töid kohaliku omavalitsuse, maaomaniku või mõne muu isikuga sõlmitud lepingu alusel.

§52. Rändeteede kaitse

(1) Ehitamisel tuleb tagada kaitsealuste liikide isenditele võimalikult ohutud elu- ja liikumistingimused.

(2) Majandus- ja kommunikatsiooniministril on õigus kehtestada keskkonnaministri ettepanekul ajutisi liiklemispiiranguid loomade rändeteede kaitseks.

§53. Teabe avalikustamine

(1) I ja II kaitsekategooria liigi isendi täpse elupaiga asukoha avalikustamine massiteabevahendites on keelatud.

(2) Püsielupaiga kaitse alla võtmise otsuse avaldamisel Riigi Teatajas ei avaldata püsielupaiga täpset asukohta.

§54. Liigi elutingimuste parandamine

Kaitsealuse liigi isendite elutingimuste sihipärane parandamine on lubatud üksnes käesoleva seaduse §-s 49 nimetatud tegevuskava või käesoleva seaduse §-s 25 nimetatud kaitsekorralduskava alusel.

§55. Isendi surmamine, kahjustamine ja häirimine

- (1) Kaitsealuse loomaliigi isendi tahtlik surmamine, välja arvatud eutanaasia eesmärgil, on keelatud.
- (2) I kaitsekategooria imetajate klassi kuuluva loomaliigi isendi surmamine on lubatud:
  - 1) kui loom ohustab otseselt inimese elu või tervist ja rünnakut ei ole võimalik teisiti vältida või tõrjuda;
  - 2) elanikkonna ohutuse huvides.
- (4) Käesoleva paragrahvi lõike 3 punktis 1 nimetatud juhul tuleb looma surmamisest kirjalikult teatada kohalikule keskkonnateenistusele või Keskkonnainspeksioonile ühe tööpäeva jooksul.
- (5) Käesoleva paragrahvi lõikes 1, lõike 2 punktis 2 ja lõike 3 punktides 2–5 nimetatud juhtudel surmataakse loom keskkonnaministri antud loa alusel. Loas märgitakse surmatava isendi liik, mitme looma korral isendite arv ning surmamise viis ja vahendid. Võimaluse korral lisatakse isendi täpsem kirjeldus.
- (6) Kaitsealuse loomaliigi isendi püüdmine ja tahtlik häirimine paljunemise, poegade kasvatamise, talvitumise ning rände ajal on keelatud, välja arvatud käesoleva seaduse § 58 lõigetes 4 ja 5 sätestatud juhul.
- (7) I ja II kaitsekategooria taimede ja seente kahjustamine, sealhulgas korjamine ja hävitamine, on keelatud. Tahtlikuks kahjustamiseks ei loeta käesoleva seaduse §-s 49 nimetatud tegevuskava meetmete elluviimist.

§56. Tehing kaitstava liigi isendiga

- (1) Tehing kaitstava liigi isendiga käesoleva seaduse tähenduses on isendi ostmine, ostupakkumine, tulu saamise eesmärgil omandamine, müük, hoidmine müügikohas, müügikoha hoiu- ja laoruumides ning teistes müügikohaga seotud ruumides, müügiks vedamine, müügipakkumine või muul viisil tulu saamise eesmärgil kasutamine.
- (2) Keelatud on tehingud I, II ja III kaitsekategooria liigi isendiga, välja arvatud nende tehistingimustes kasvatatud järglastega.
- (3) I kaitsekategooria liigi isendi valdus ning tehingud sellise isendiga registreeritakse keskkonnaregistris.
- (4) Käesoleva paragrahvi lõikes 3 nimetatud registreerimise korra kehtestab keskkonnaminister määrusega.

§59. Loodusliku loomastiku ja taimestiku ohustatud liikidega riikidevahelise kauplemise reguleerimine

- (1) EL Nõukogu määruse nr 338/97 lisades A–D nimetatud liikide isenditega tehtavad tehingud ja toimingud (sisse- ja väljavedu, taasväljavedu ja läbivedu, tulu saamise eesmärgil omandamine, üldsusele näitamine, kasutamine ja müümine, müügiks pakkumine, müügiks hoidmine ning müügiks vedamine) on lubatud nimetatud määrusega sätestatud tingimustel.
- (2) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud määruse kohane korraldusasutus Eestis on Keskkonnaministeerium.
- (3) Keskkonnaminister:
  - 1) määrab käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud määruse kohase teadusüksuse;
  - 2) kehtestab vajaduse korral käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud määruse punktides 3 ja 8 nimetatud valdkondades rangemad meetmed.
- (4) Vabariigi Valitsus määrab tollipunktid, kus toimub käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud määruse lisadesse kantud liikide isendite sisse- ja väljaveo nõuetekohasuse kontrollimine, ning määrab elusisenditega tegelemiseks kohandatud tolliasutused.

§60. Vara kaitse looma eest

- (1) Vara kaitseks looma eest on lubatud kasutada kõiki kaitseabinõusid, mis ei põhjusta looma vigastamist või hukkumist ning mis on inimesele ohutud.
- (2) Kui vara valdaja ei ole rakendanud kaitseabinõusid vara kaitseks looma eeldatava ründe eest, ei ole tal õigust looma surmata, saada luba looma surmamiseks või saada looma tekitatud kahju eest hüvitist.

§61. Looma tekitatud kahju hüvitamine ja hüvitise maksmine

- (1) Hallhülge, viiherhülge, pruunkaru, hundi, ilvese, euroopa naaritsa, merikotka, kalakotka ning rändel olevate sookurgede, hanede ja laglede tekitatud kahju ning kahjustuste ennetamiseks rakendatud abinõudele tehtud kulutused hüvitatakse osaliselt.

(2) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud kahju hindamise metoodika, kahju hüvitamise täpsustatud ulatuse ja hüvitamise korra ning ennetusabinõudele tehtud kulutuste hüvitamise täpsustatud ulatuse ja korra kehtestab keskkonnaminister määrusega.

(3) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud kahju hüvitatakse vastavalt kahjukannatajataotlusele järgmises ulatuses:

1) lõkspüünisele hallhülge või viigerhülge tekitatud kahju korral hüvitatakse püünise taastamiskulud kulukalkulatsiooni alusel, kuid mitte rohkem kui 30 protsendi ulatuses kahju tekkimise aastal kehtivast uue samaväärse püünise müügihinnast;

2) nakkepüünisele hallhülge või viigerhülge tekitatud kahju hüvitatakse kuni 70 protsendi ulatuses püünise taastamiskuludest;

3) hülge tekitatud kahju kuni 5000 krooni ulatuses kalapüügiloale märgitud püügivahendi kohta aastas;

4) rändel olevate sookurgede, hanede ja laglede tekitatud kahju kuni 50000 krooni ulatuses ühele isikule ühe viljalõikushooaja kohta;

5) hundi, ilvese ja pruunkaru tekitatud kahju 100 protsendi ulatuses, olles kahjusummast eelnevalt lahutanud omaniku omavastutuse osa 1000–2000 krooni;

6) kalakasvatusele meri- ja kalakotka tekitatud kahju hüvitatakse vastavalt kalakasvatuses toituvate kotkaste pesitsusedukusele eksperdi hinnangu alusel;

7) euroopa naaritsa tekitatud kahju 100 protsendi ulatuses eksperdi hinnangu alusel.

(4) Käesoleva paragrahvi lõike 1 nimetatud kahjustuse ennetamiseks rakendatud abinõudele tehtud kulutused hüvitatakse 50 protsendi ulatuses, kusjuures ühele isikule makstav summa ei või ületada 50 000 krooni ühe majandusaasta kohta.

§63. Surnuna leitud kaitsealune loom

(1) Surnuna leitud I või II kaitsekategooria loomaliigi isendist peab leidja viivitamata teatama leiu asukoha keskkonnateenistusele.

(2) Leidja võib surnuna leitud I või II kaitsekategooria loomaliigi isendi enda valdusesse jätta kohaliku keskkonnateenistuse loa alusel.

(3) Keskkonnateenistus võib loa andmisest keelduda, kui isendit saab kasutada teadus- või õppeotstarbel.

(4) Kui Riiklik Looduskiatsekeskus ei anna luba surnuna leitud I või II kaitsekategooria loomaliigi isendi leidja valdusesse jätmiseks või kui leidja ei soovi isendit oma valdusesse jätta, antakse isend üle Riiklikule Looduskaitsekeskusele, kes korraldab isendi kasutamise teadus- või õppeotstarbel või isendi hävitamise, kui selle kasutamine ei ole otstarbekas.

